

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ.

ІНСТРУКЦІЄ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ СТОСОВНО ЗАХИСНИКІВ ПРАВ ЛЮДИНИ

I. МЕТА

1. Надання підтримки захисникам прав людини вже давно є усталеним елементом зовнішньої політики ЄС у галузі захисту прав людини. Метою цієї Інструкції є надання практичних порад стосовно активізації діяльності ЄС у цьому питанні. Інструкцію можна використовувати в контактах з третіми країнами на всіх рівнях, а також на багатосторонніх зустрічах з питань прав людини, з метою підтримки й активізації зусиль, яких наразі докладає Союз для сприяння й заохочення дотримання права на захист прав людини. Інструкція також передбачає посередництво Союзу на користь захисників прав людини, які перебувають в небезпеці, і практичні заходи підтримки й допомоги захисникам прав людини. Важливим елементом Інструкції є підтримка Уповноважених на здійснення спеціальних процедур Ради ООН з прав людини, включаючи Спеціального доповідача ООН з питань захисників прав людини та відповідні регіональні механізми для захисту захисників прав людини. Інструкція допоможе дипломатичним представництвам ЄС (посольствам і консульствам країн-членів ЄС та Представництвом Європейської Комісії) у їх підході до захисників прав людини. Не дивлячись на те, що головною метою Інструкції є допомога у вирішенні проблемних питань, пов'язаних із захисниками прав людини, вона також сприяє активізації політики ЄС в галузі прав людини в цілому.

II. ВИЗНАЧЕННЯ

2. В розумінні цієї Інструкції, визначення захисників прав людини походить від установчого параграфу 1 Декларації ООН про права та обов'язки осіб, суспільних груп та органів для сприяння і захисту універсальних прав та основоположних свобод людини (Див. Додаток I), у якому говориться, що «Кожний має право особисто або спільно з іншими сприяти захисту і реалізації, і прагнути захисту й реалізації прав людини й основоположних свобод на національному та міжнародному рівнях».
3. Захисниками прав людини є особи, суспільні групи й організації, які підтримують і захищають універсальні права та основоположні свободи людини. Захисники прав людини працюють над підтримкою і захистом цивільних і політичних прав, а також підтримкою, захистом і реалізацією економічних, соціальних і культурних прав. Захисники прав людини також підтримують і захищають права членів груп, таких як корінні народи. Визначення не включає осіб або групи, які здійснюють або пропагують насилля.

III. ВСТУП

4. ЄС підтримує принципи, що містяться в Декларації прав та обов'язків осіб, суспільних груп і організацій щодо підтримки і захисту універсальних прав та основоположних свобод людини. Хоча основна відповідальність за підтримку й захист прав людини покладається на держави, ЄС визнає, що особи, суспільні групи та організації відіграють важливу роль у поширенні джерел прав людини. Діяльність захисників прав людини включає:

- документування порушень;
 - пошук засобів захисту права для жертв таких порушень шляхом надання правової, психологічної, медичної або іншої підтримки;
 - боротьбу з безкарністю, яка сприяє систематичним і постійним порушенням прав та основоположних свобод людини; та
 - популяризацію прав людини та поширення інформації про захисників прав людини на національному, регіональному й міжнародному рівні.
5. Робота захисників прав людини часто пов'язана з критикою політики і діяльності урядів. Однак в урядах не повинні ставитись до цього негативно. Принцип забезпечення свободи думки та вільної дискусії стосовно політики й діяльності уряду є основоположним і являє собою перевірений спосіб створення кращого рівня захисту прав людини. Захисники прав людини можуть допомагати урядам у підтримці й захисті прав людини. У ході консультаційних процесів вони можуть відігравати ключову роль у наданні допомоги в розробленні відповідного законодавства і в підготовці національних планів і стратегій з питань прав людини. Цю роль також потрібно визнавати й підтримувати.
6. У ЄС визнають, що діяльність захисників прав людини з роками здобула визнання. Їм усе більше вдається забезпечувати кращий захист жертв порушень. Але цей прогрес коштував дорого: самі захисники все частіше стають об'єктами нападу, а їх права в багатьох країнах порушуються. У ЄС вірять у важливість забезпечення безпеки захисників прав людини і захисту їх прав. У цьому контексті важливо застосовувати гендерну перспективу при підході до питання захисників прав людини.

IV. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

7. Практична частина цієї Інструкції має на меті визначити шляхи й засоби ефективної роботи з підтримки й захисту захисників прав людини у контексті спільної зовнішньої політики й політики безпеки.

Моніторинг, звітування й оцінка

8. Керівникам дипломатичних представництв ЄС уже надіслали вимогу стосовно подання періодичної звітності про стан справ із дотриманням прав людини у країнах їх акредитації. Для спрощення цього завдання Робоча група з прав людини (СОНОМ) ухвалила формат доповідної записки. Згідно з цими доповідними записками, представництва ЄС повинні у своїй звітності висвітлювати стан справ із дотриманням прав людини, відзначаючи, зокрема, появу будь-яких загроз або нападів на захисників прав людини. У цьому контексті керівники дипломатичних представництв повинні знати, що інституційна основа може мати значний вплив на здатність захисників прав людини здійснювати свою роботу в безпеці. У цьому контексті важливими є такі питання, як правові, судові, адміністративні та інші відповідні заходи, що їх вживають держави для захисту осіб від насильства, загроз, помсти, фактичної або юридичної ворожої дискримінації, тиску чи будь-якого свавілля внаслідок законної реалізації ними будь-яких прав, зазначених у Декларації ООН про захисників прав людини.
9. Керівникам дипломатичних представництв ЄС було доручено опрацювати ситуацію з захисниками прав людини на зустрічах місцевих робочих груп з прав людини. За

необхідності, керівники місій повинні надати СОНОМ рекомендації стосовно заходів, яких може вжити ЄС, включаючи засудження погроз та нападів на захисників прав людини, а також стосовно демаршів і публічних заяв у випадках, коли перед захисниками прав людини постають серйозні або неминучі ризики. Керівники місій можуть прийняти рішення стосовно вжиття термінових заходів на підтримку захисників прав людини, які зіткнулись із ризиками, і надіслати звіти про свої дії СОНОМ та іншим відповідним робочим групам з рекомендаціями стосовно масштабу заходів. Крім того, керівники місій повинні регулярно звертати увагу на особливі ризики, які постають перед жінками-захисниками прав людини.

10. Звіти керівників місій та інша відповідна інформація, така як звіти й рекомендації Спеціального доповідача з питань захисників прав людини, інших спеціальних доповідачів ООН і договірних органів та Комісара Ради Європи з прав людини, а також неурядових організацій, дадуть можливість СОНОМ та іншим відповідним робочим групам виявити ситуації, у яких необхідно залучати допомогу ЄС і вирішувати, яких заходів потрібно вжити, або за необхідності, надати рекомендації стосовно таких заходів Політичному комітету/Раді.

Роль дипломатичних представництв ЄС у підтримці й захисті захисників прав людини

11. У багатьох Третіх країнах місії ЄС (Посольства країн-членів ЄС і Представництва Європейської Комісії) є головним комунікатором між Союзом і країнами-членами та захисниками прав людини на місцях. Тому вони повинні відігравати важливу роль у реалізації політики ЄС щодо захисників прав людини. Тому місії ЄС повинні намагатись узяти на озброєння проактивну політику стосовно захисників прав людини. Водночас, вони повинні розуміти, що у певних випадках заходи ЄС можуть призвести до погроз або нападів на захисників прав людини. Таким чином, вони повинні, за необхідності, консультуватись із захисниками прав людини стосовно можливих заходів. Якщо заходи вживаються від імені ЄС, то дипломатичні Представництва ЄС повинні забезпечити зворотній зв'язок із захисниками прав людини та/або членами їхніх сімей. Можливі заходи місій ЄС включають:

- розроблення місцевих стратегій для виконання цієї Інструкції, особливо стосовно жінок-захисників прав людини. Місії ЄС повинні пам'ятати, що ця Інструкція поширюється на захисників прав людини, які підтримують і захищають цивільні, культурні, економічні, політичні або соціальні права людини. Дипломатичні представництва ЄС повинні залучати захисників прав людини та їх організації до підготовки проектів і моніторингу місцевих стратегій;
- організація принаймні один раз на рік зустрічі захисників прав людини і дипломатів для обговорення таких питань, як ситуація з дотриманням прав людини в країні перебування, політика ЄС у цій сфері та застосування місцевої стратегії для виконання Інструкції ЄС щодо захисників прав людини;
- чітка координація та обмін інформацією про захисників прав людини, включаючи тих, хто працює в умовах ризику;
- підтримання відповідних контактів із захисниками прав людини, у тому числі запрошення їх до місій і відвідування місць їх роботи; за необхідності, слід

розглянути можливість призначення спеціальних офіцерів зв'язку, із якими місія буде ділити тягар виконання відповідного завдання;

- за необхідності, забезпечення визнання захисників прав людини та їх роботи через належне використання засобів масової інформації, включаючи Інтернет і нові інформаційні та комунікаційні технології, інформування суспільства, візити або запрошення на церемонії вручення заслужених ними нагород;
- за необхідності, відвідування захисників прав людини в місцях утримання під вартою чи під домашнім арештом, відвідування в якості спостерігачів судових слухань за їхньої участі.

СПРИЯННЯ ПОВАЗІ ДО ЗАХИСНИКІВ ПРАВ ЛЮДИНИ У СТОСУНКАХ З ТРЕТІМИ КРАЇНАМИ ТА НА МІЖНАРОДНИХ ФОРУМАХ

12. Мета ЄС полягає у впливі на Треті країни у виконанні їхніх зобов'язань стосовно прав захисників прав людини і захисту їх від нападів і погроз із боку недержавних учасників. За необхідності, у таких контактах із третіми країнами ЄС заявлятиме про необхідність дотримання всіма країнами відповідних міжнародних норм і стандартів, зокрема Декларації ООН. Загальною метою повинно бути створення середовища, в якому вільно могли б діяти захисники прав людини. ЄС буде повідомляти про свою мету як про невід'ємну частину своєї політики у сфері захисту прав людини і наголошуватиме на тому, якого важливого значення він надає захисникам прав людини. На підтримку цих цілей вживатимуться такі заходи:

- візити керівників або Високого представника з питань зовнішньої та безпекової політики або Особистого представника Генерального секретаря/Високого представника з прав людини або Спеціальних представників та посланників або представників країн-членів або Європейської Комісії до третіх країн, включатимуть, за необхідності, зустрічі із захисниками прав людини, під час яких будуть розглядатися окремі випадки і питання, порушені захисниками прав людини. І це становитиме невід'ємну частину їх візитів;
- там, де це є доцільним, складова прав людини у політичних діалогах між ЄС і Третіми країнами або регіональними організаціями включатиме ситуацію із захисниками прав людини. ЄС буде наголошувати на своїй підтримці захисників прав людини та їхньої роботи і, за необхідності, буде порушувати питання за окремими випадками. ЄС буде обов'язково залучати захисників прав людини, на відповідних умовах, до підготовки, доопрацювання та оцінки діалогу відповідно до Інструкції ЄС про діалог з прав людини;
- керівники місій та посольства ЄС будуть нагадувати органам влади Третіх країн про їхні зобов'язання стосовно вжиття ефективних заходів для захисту захисників прав людини, які можуть бути в небезпеці;
- тісна співпраця з іншими країнами-однодумцями, особливо в рамках Ради ООН з прав людини і Генеральної Асамблеї ООН;

- за необхідності, надання рекомендацій країнам, які є предметом Універсального періодичного огляду ради ООН з прав людини, про необхідність привести своє законодавство і практику у відповідність із Декларацією ООН про захисників прав людини;
- сприяння зміцненню існуючих регіональних механізмів захисту захисників прав людини, таких як Координаційний центр для захисників прав людини і національних інституцій з прав людини Бюро ОБСЄ з демократичних інституцій і прав людини, Комісара Ради Європи з прав людини, Спеціального доповідача з питань захисників прав людини Африканської комісії з прав людини і Спеціального підрозділу захисників прав людини в рамках Міжамериканської комісії з прав людини, і створення відповідних механізмів у регіонах, де вони відсутні.

Підтримка спеціальних заходів Ради ООН з прав людини, включаючи заходи Спеціального доповідача з питань захисників прав людини

13. ЄС визнає, що спеціальні заходи Ради ООН з прав людини (а також особи і групи, які їх здійснюють: спеціальні доповідачі, спеціальні представники, незалежні експерти й робочі групи) є життєво важливими у міжнародних зусиллях, спрямованих на захист захисників прав людини, оскільки їхня незалежність і неупередженість, а також їхня здатність діяти і говорити про правопорушення, які вчиняються щодо захисників прав людини в усьому світі, і здійснювати візити до відповідних країн. Хоча Спеціальний доповідач з питань захисників прав людини відіграє особливу роль у цьому питанні, мандати інших осіб, уповноважених на спеціальні процедури, є також важливими для захисників прав людини. Дії ЄС на підтримку таких осіб включатимуть:

- заохочення держав до принципового прийняття запитів на відвідування країн в рамках спеціальних процедур ООН;
- популяризація за допомогою місій ЄС використання тематичних механізмів ООН місцевими спільнотами, що опікуються правами людини, і захисниками прав людини, включаючи, без обмеження, сприяння в налагодженні контактів із тематичними механізмами і захисниками прав людини, та обмін інформацією між ними;
- оскільки мандат на спеціальні процедури не може бути реалізований за відсутності належних ресурсів, країни-члени ЄС будуть підтримувати виділення достатніх коштів із загального бюджету Управління Верховного Комісара ООН з прав людини.

Практична підтримка захисників прав людини, у тому числі за допомогою політики розвитку

14. Програми країн-членів Європейського Союзу, спрямовані на розвиток демократичних процесів та інституцій і підтримку і захист прав людини у країнах, що розвиваються, такі як Європейський інструмент з демократії та прав людини, входять до великого переліку елементів практичної допомоги захисникам прав людини. Вони можуть включати, без

обмеження, розроблення програм співробітництва країн-членів ЄС. Елементи практичної допомоги можуть включати:

- підтримку захисників прав людини, а також НУО, які підтримують і захищають діяльність захисників прав людини, шляхом здійснення таких заходів, як розбудова потенціалу та кампанії з інформування громадськості, а також сприяння співробітництву між НУО, захисниками прав людини й національними інституціями з прав людини;
- заохочення і підтримка створення й діяльності національних органів підтримки й захисту прав людини, заснованих відповідно до Паризьких принципів, включаючи Національні інститути з прав людини, Бюро національних омбудсменів та Комісії з прав людини;
- допомогу у створенні мереж захисників прав людини на міжнародному рівні, у тому числі шляхом організації зустрічей захисників прав людини всередині й поза межами ЄС;
- вжиття заходів для забезпечення доступу захисників прав людини у третіх країнах до ресурсів, у тому числі й фінансових, з-за кордону і надання їм інформації про наявність таких ресурсів та можливості звернутись із проханням про їх надання;
- забезпечення популяризації освітніми програмами з прав людини, зокрема, Декларації ООН про захисників прав людини.
- Вжиття заходів стосовно швидкого надання допомоги і захисту захисникам прав людини, які перебувають у небезпеці в третіх країнах. Такі заходи можуть, за необхідності, включати термінову видачу віз і сприяння наданню тимчасового притулку в країнах-членах ЄС.

Роль робочих груп

15. Відповідно до свого мандату, СОНОМ буде здійснювати аналіз реалізації і доопрацювання Інструкції стосовно захисників прав людини у тісній співпраці з іншими робочими групами та за домовленістю з ними. Сюди входить:

- сприяння включенню питання захисників прав людини до відповідних політичних сфер і дій ЄС;
- здійснення аналізу виконання цієї Інструкції через відповідні проміжки часу;
- за необхідності, постійне вивчення подальших шляхів співробітництва з ООН та іншими міжнародними й регіональними механізмами на підтримку захисників прав людини;
- за необхідності, щорічне подання звітів про ефективність заходів на виконання цієї Інструкції до Ради через Комітет з питань зовнішньої безпекової політики та Комітет постійних представників.